

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
О.Б. Жильцов
29 _____ 2014 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія сучасної сім’ї

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напряму підготовки всі напрями підготовки

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2014 – 2015 навчальний рік

Робоча програма Психологія сучасної сім'ї
для студентів всіх напрямів підготовки

Розробник: Столярчук Олеся Анатоліївна, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Протокол від «29» серпня 2014 року № 1

Завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

 (О.П. Сергєєнкова)

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини Н.А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Психологія сучасної сім'ї» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для всіх спеціальностей денної форми навчання.

Програму розроблено з урахуванням рекомендацій МОН України (лист № 1/9-736 від 06.12.2007 р.) «Про Перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра». Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати студент відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, зміст навчального матеріалу дисципліни «Психологія сучасної сім'ї», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів. Курс психології сучасної сім'ї є складовою частиною дисциплін вибіркового блоку.

Мета курсу – розкрити закономірності становлення та розвитку шлюбно-родинних взаємин, функціонування сімейної системи, підтримання психологічного клімату сім'ї; забезпечити на цій основі формування у студента світоглядного та функціонального образу Я-сім'янина.

Завдання курсу:

- психологічний аналіз еволюції шлюбно-сімейних відносин,
- виявлення характерних рис і особливостей життєвого циклу сім'ї,
- встановлення ролі сім'ї у формуванні особистості,
- характеристика головних проблем сімейної психології, типових подружніх проблем.

Внаслідок опрацювання змісту навчальної дисципліни «Психологія сучасної сім'ї» студенти повинні **знати:**

- мету та завдання психології сім'ї як навчальної дисципліни,
- зміст понять «сім'я», «шлюб»,
- основні етапи історичного розвитку шлюбно-сімейних відносин, сучасний стан розвитку родини,
- основні функції родини та типові сімейні ролі,
- соціально-психологічні особливості сім'ї як інституту соціалізації дитини,
- зміст поняття життєвого циклу сім'ї та основні етапи його розгортання,
- призначення та умови гармонійної шлюбної сексуальності,
- типові психологічні проблеми родинних стосунків.

Під час семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти **набувають уміння та навички:**

- диференціювати поняття «шлюб» та «сім'я»,
- розрізняти та характеризувати проблемні сім'ї,
- виявляти специфіку сімейного виховного впливу – його гармонійність чи деструктивність щодо психічного розвитку дитини,
- аналізувати потенційні проблеми молодої родини,
- використовувати психологічні способи аналізу та конструктивного розв'язання родинних конфліктів.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 72 год., із них 16 год. – лекції, 12 год. – семінарські заняття, 4 год. – індивідуальна робота, 36 год. – самостійна робота, 4 год. – модульний контроль.

Вивчення студентами навчальної дисципліни «Психологія сучасної сім'ї» завершується складанням заліку.

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 2	Всі галузі знань	Вибіркова	
	Всі напрями підготовки		
Модулів – 2		Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		2-й, 3-й	
Загальна кількість годин – 72		Семестр	
		3-й, 4-й / 5-й, 6-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2, самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	16 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		0/12 год.	год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		36 год.	год.
		Індивідуальні завдання:	
		8 год.	
		Вид контролю:	
залік			

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Змістовий модуль I. ПСИХОЛОГІЯ ЗМІСТУ ТА ДИНАМІКИ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН									
1	Психологія сім'ї як наукова галузь. Поняття сім'ї та шлюбу	2	2	2					
2	Витоки і тенденції розвитку сім'ї у сучасному світі	8	2			2	6		
3	Життєвий цикл сім'ї	10	4	2		2	6		
4	Функціонально-рольова структура сім'ї	8	2	2			6		
5	Психологія подружньої сексуальності	2	2	2					
6	Психологічні особливості сімейного виховання	14	4			2	4	6	2
	<i>Разом</i>	44	16	8		6	4	24	2
Змістовий модуль II. ТИПОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОДИННОГО ЖИТТЯ									
7	Родинні кризи	2	2	2					
8	Сімейні сварки та конфлікти	10	4	2		2	6		
9	Психологія подружньої зради	4	4	2		2			
10	Руйнування шлюбу через розлучення	12	6	2		2	6	2	
	<i>Разом</i>	28	16	8		6	12	2	
	<i>Разом за навчальним планом</i>	72	32	16		12	4	36	4

III. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I ПСИХОЛОГІЯ ЗМІСТУ ТА ДИНАМІКИ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН

Лекція 1. Психологія сім'ї як наукова галузь (2 год.)

Сімейна психологія як наукова галузь та навчальна дисципліна. Мета і завдання психології сім'ї як навчальної дисципліни, її зміст. Місце сімейної психології в системі психологічного знання. Поняття сім'ї та шлюбу в психології. Погляди Платона та Аристотеля на родину. Специфіка шлюбу як суспільної формації. Типові форми шлюбно-сімейних відносин.

Основні поняття теми:

Сім'я, шлюб, шлюбно-родинні взаємини, психологія сім'ї, методи сімейної психології.

Семінар 1. Витоки і тенденції розвитку сім'ї у сучасному світі

Лекція 2. Життєвий цикл сім'ї (2 год.)

Трактування поняття життєвого циклу сім'ї, релятивність його суті. Етапи родинного життєвого циклу, їх специфіка та типові проблеми. Поняття про дошлюбний та передшлюбний періоди, їх диференціація та зміст. Аналіз критеріїв вибору шлюбного партнера, огляд позитивних та негативних аспектів шлюбу. Характеристика типових стереотипів вибору шлюбного партнера. Якості чоловіків/жінок, сприятливі для одруження. Аналіз функцій дошлюбного періоду. Чинники ризику дошлюбних відносин. Аналіз типових мотивацій на шлюб.

Основні поняття теми:

Життєвий цикл сім'ї, дошлюбний та шлюбний періоди, молода родина, зріла родина, вибір шлюбного партнера, модель вибору шлюбного партнера, мотивація шлюбу.

Семінар 2. Психологічні особливості молодої родини

Лекція 3. Функціонально-рольова структура сім'ї (2 год.)

Поняття про структуру сім'ї та її підсистеми – подружню, батьківську і дитячу. Зовнішні та внутрішні межі родини, їх зміст. Поняття про сімейні ролі, їх види. Аналіз базових функцій сім'ї – традиційних та нових. Типологія сімей: альтернативні підходи. Поняття про нуклеарну родину. Проблема поширеності інфертильних сімей в сучасному суспільстві. Особливості егалітарної родини як найбільш прогресивної на сучасному етапі розвитку суспільства. Тлумачення поняття «проблемна родина». Типологія проблемних сімей.

Основні поняття теми:

Структура сім'ї, подружня родинна підсистема, батьківська підсистема родини, дитяча підсистема сім'ї, сімейна роль, родинна функція, нуклеарна сім'я, інфертильна родина, егалітарна родина, проблемна сім'я.

Лекція 4. Психологія подружньої сексуальності (2 год.)

Поняття чоловічої та жіночої сексуальності. Сексуальність як форма взаємин членів подружжя, формування інтимності та сексуальної сумісності в шлюбі. Аналіз функцій підтримання сексуальних стосунків подружжям. Деструктивні прояви шлюбної сексуальності. Поняття про сексуальний сценарій, механізми його формування та подолання. Основні типи сексуальних сценаріїв. Виникнення та динаміка негативної подружньої інтимної адаптації, способи її запобігання. Сексуальні розлади чоловіків і жінок, їх психологічне підґрунтя.

Основні поняття теми:

Чоловіча сексуальність, жіноча сексуальність, шлюбна сексуальна сумісність, сексуальний сценарій, подружня інтимна адаптація, сексуальний розлад.

Семінар 3. Психологічні особливості сімейного виховання

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II ТИПОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОДИННОГО ЖИТТЯ

Лекція 5. Родинні кризи (2 год.)

Поняття про сім'ю як динамічну систему. Криза як неодмінний атрибут розвитку родини. Нормативні та ненормативні сімейні кризи. Аналіз детермінант типових нормативних сімейних криз. Конструктивна та деструктивна форми переживання криз родиною. Поняття опанувальної поведінки як механізму подолання сімейних криз.

Основні поняття теми:

Сімейна криза, нормативна та ненормативна сімейна криза, криза первинної шлюбної адаптації, криза дітонародження, криза вторинної шлюбної адаптації, криза міжпоколінних стосунків родини, криза смерті члена подружжя, конструктивне та деструктивне переживання сімейної кризи, опанувальна поведінка.

Лекція 6. Сімейні сварки та конфлікти (2 год.)

Поняття сімейних сварок та конфліктів, їх позитивні та негативні аспекти. Дратівливість та розбещеність членів подружжя як типові детермінанти подружньої конфліктності. Причини родинних конфліктів: альтернативні психологічні підходи. Незадоволеність базових потреб чоловіка/жінки як причина конфліктів. Аналіз механізмів запобігання та розв'язання подружніх конфліктів. Феномен «прощення» в психології подружніх взаємин: позитивні та негативні аспекти. Характеристика стадій процесу прощення.

Основні поняття теми:

Родинна сварка, родинний конфлікт, родинна агресія, сімейне насильство, психологічна сумісність, родинна дезадаптація, опанувальна поведінка, прощення.

Семінар 4. Психологічний аналіз подружніх конфліктів

Лекція 7. Психологія подружньої зради (2 год.)

Позашлюбні зв'язки як негативне явище взаємин чоловіка та дружини. Ставлення суспільства до позашлюбних зв'язків: феномен «подвійної моралі». Різновиди позашлюбних зв'язків – випадковий сексуальний контакт, романтичні відносини і зрада. Негативні наслідки подружніх зрад. Типові причини позашлюбних зв'язків чоловіків/жінок. Аналіз типів особистостей чоловіків/жінок, схильних до позашлюбних зв'язків. Характеристика типових соціально-психологічних особливостей поведінки партнерів у позашлюбних зв'язках. Реакції партнера на подружню зраду.

Основні поняття теми:

Подружня зрада, позашлюбні зв'язки, «феномен подвійної моралі», детермінація чоловічої та жіночої подружньої зради, сімейна травма, подружня деінтеграція.

Семінар 5. Зрада як феномен подружнього життя

Лекція 8. Руйнування шлюбу через розлучення (2 год.)

Поняття про розлучення як форму руйнування шлюбу. Тенденція зростання кількості розлучень у сучасному суспільстві. Типові причини розлучень. Фактори ризику розлучень. Аналіз фаз дестабілізації подружніх взаємин: альтернативні наукові підходи. Реакції члена подружжя на ініціативу розлучення іншого. Соціальні та психологічні наслідки розлучень.

Основні поняття теми:

Дисфункціональні подружні взаємини, родинна тривога, дестабілізація подружніх взаємин, розлучення, детермінація розлучення, емоційний, фізичний та юридичний розрив, почуття провини, реструктуризація родини, адаптація після розлучення.

Семінар 6. Психологічні особливості повторних шлюбів

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Психологія сучасної сім'ї» для студентів всіх спеціальностей

Разом: 72 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год., індивідуальна робота – 4 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 36 год. Залік. Коефіцієнт – 1,5.

Модулі	Змістовий модуль I	Змістовий модуль II
Назва модуля	Психологія змісту та динаміки сімейних взаємин	Типові психологічні проблеми родинного життя
Кіль-сть балів за модуль	82 бали	72 бали
Теми лекцій	1. Психологія сім'ї як наукова галузь – 1 бал. 2. Життєвий цикл сім'ї – 1 бал. 3. Функціонально-рольова структура сім'ї – 1 бал. 4. Психологія подружньої сексуальності – 1 бал.	5. Родинні кризи – 1 бал. 6. Сімейні сварки та конфлікти – 1 бал. 7. Психологія подружньої зради – 1 бал. 8. Руйнування шлюбу через розлучення – 1 бал.
Теми семінарів	1. Витоки і тенденції розвитку сім'ї у сучасному світі – 11 балів. 2. Психологічні особливості молодої родини – 11 балів. 3. Психологічні особливості сімейного виховання – 11 балів.	4. Психологічний аналіз подружніх конфліктів – 11 балів. 5. Зрада як феномен подружнього життя – 11 балів. 6. Психологічні особливості повторних шлюбів – 11 балів.
Самостійна робота	Генеалогічне дерево – 5 балів Діаграма Вена – 5 балів Розподіл бюджету – 5 балів Порівняльна характеристика – 5 балів	Аналіз конфліктів – 5 балів Щоденник подвійних нотаток – 5 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота – 25 балів	Модульна контрольна робота – 25 балів
Підсумковий контроль	Залік	

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І ПСИХОЛОГІЯ ЗМІСТУ ТА ДИНАМІКИ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН

Семінар 1.

Тема: Витоки і тенденції розвитку сім'ї у сучасному світі (2 год.)

План:

1. Зародження та розвиток сім'ї на початкових етапах існування людства.
2. Шлюбні та сімейні відносини в стародавньому світі.
3. Особливості шлюбів та сімей в середньовіччі.
4. Сучасний стан розвитку шлюбно-родинних взаємин.

Рекомендована література:

1. Андреева Т.В. Семейная психология. – СПб.: Речь, 2004.
2. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2001.
3. Психологія сім'ї: навч. посібник / За заг. ред. В. М. Поліщука. – Суми: Університетська книга, 2009.
4. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: уч. пособ. / Под ред. Силяевой Е.Г. – М.: Академия, 2002.
5. Целуйко В.М. Психология современной семьи. – М.: Владос, 2006.
6. Шнейдер Л.Б. Семейная психология. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006.
7. <http://www.follow.ru/article/340>.

Семінар 2.

Тема: Психологічні особливості молоді родини (2 год.)

План:

1. Адаптація молодят до умов сімейного життя.
2. Організація та ведення родинної побутово-економічної функції.
3. Взаємини молодого подружжя з батьками.
4. Дитина в молодій родині.

Рекомендована література:

1. Андреева Т.В. Семейная психология. – СПб.: Речь, 2004.
2. Варга А.Я. Системная семейная психотерапия. Краткий лекционный курс. – СПб.: Питер, 2001.
3. Дементьева И.Ф. Первые годы брака. – М., 1991.
4. Дружинин В.Н. Психология семьи. – М.: Владос, 1996.
5. Жолдак И.М. Искусство быть семьей. – Мн., 1998.
6. Калмыкова Е.С. Психологические проблемы первых лет супружеской жизни // Вопросы психологии. – 1983. – №3. – С. 83-89.

7. Роджерс К. Психология супружеских отношений. Возможные альтернативы. – М., 2002.
8. Сатир В. Как строить себя и свою семью. – М., 1992.
9. Целуйко В.М. Психология современной семьи. – М.: Владос, 2006.
10. Шнейдер Л.Б. Семейная психология. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006.

Семинар 3.

Тема: Психологічні особливості сімейного виховання (2 год.)

План:

1. Характеристика сім'ї як інституту соціалізації.
2. Соціально-психологічні особливості сімейного виховного впливу.
3. Типові порушення сімейного виховання.

Рекомендована література:

1. Власова О.І. Педагогічна психологія. – К.: Либідь, 2005.
2. Крайг Г. Психология развития. – СПб.: Питер, 2000.
3. Крюкова Т.Л., Сапоровская М.В., Куфтяк Е.В. Психология семьи: жизненные трудности и совладание с ними. – СПб: Речь, 2005.
4. Коростылева Л.А. Психология самореализации личности: Брачно-семейные отношения. – СПб.: Питер, 2000.
5. Родители и дети: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАТ-М», 2003.
6. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту. – М., 2000.
7. Целуйко В.М. Психология современной семьи. – М.: Владос, 2006.
8. Шнейдер Л.Б. Семейная психология. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ТИПОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОДИННОГО ЖИТТЯ

Семинар 4.

Тема: Психологічний аналіз подружніх конфліктів (2 год.)

План:

1. Поняття про конфлікти членів подружжя, їх причини.
2. Чинники конструктивного вирішення конфліктів між членами подружжя.
3. Механізми запобігання подружній конфліктності.

Рекомендована література:

1. Кочарян Г.С., Кочарян А.С. Психотерапия сексуальных расстройств и супружеских конфликтов. – М., 1994.
2. Крюкова Т.Л., Сапоровская М.В., Куфтяк Е.В. Психология семьи: жизненные трудности и совладание с ними. – СПб: Речь, 2005.

3. Леви В. Семейные войны. – М.: Метафора, 2004.
4. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту. – М., 2000.
5. Сысенко В.А. Супружеские конфликты. – М., 1993.
6. Целуйко В.М. Психология современной семьи. – М.: Владос, 2006.
7. Шнейдер Л.Б. Семейная психология. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006.
8. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В.В. Психология и психотерапия семьи. – СПб.: Питер, 2001.

Семінар 5.

Тема: Зрада як феномен подружнього життя (2 год.)

План:

1. Поняття і види подружніх зрад.
2. Причини подружніх зрад.
3. Типи особистостей, схильних до позашлюбних зв'язків.
4. Психологічні особливості поведінки партнерів у позашлюбних зв'язках.

Рекомендована література:

1. Берн Э. Секс в человеческой любви. – М.: Эксмо, 1990.
2. Варга А.Я. Системная семейная психотерапия. Краткий лекционный курс. – СПб.: Питер, 2001.
3. Васильченко Г.С., Решетняк Ю.А. Любовь, брак, сексуальное партнерство. – М.: Владос, 1990.
4. Кочарян Г.С., Кочарян А.С. Психотерапия сексуальных расстройств и супружеских конфликтов. – М., 1994.
5. Рипинская М. Психология измены. – СПб.: Питер, 2002.
6. Целуйко В.М. Психология современной семьи. – М.: Владос, 2006.
7. Шнейдер Л.Б. Семейная психология. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006.
8. Щербатых Ю.В. Психология любви и секса. Популярная энциклопедия. – М: Эксмо, 2003.

Семінар 6.

Тема: Психологічні особливості повторних шлюбів (2 год.)

План:

1. Повторний шлюб, його психологічні особливості.
2. Різновиди повторних шлюбів.
3. Типові психологічні проблеми повторних шлюбів.
4. Феномен зворотних шлюбів.

Рекомендована література:

1. Андреева Т.В. Семейная психология. – СПб.: Речь, 2004.
2. Андреева Т.В. Социальная психология семейных отношений: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во СПб. Университета, 1998.

3. Бурлачук Л.Ф., Коржова Л.Ю. Психология жизненных ситуаций. – М., 1998.
4. Кісарчук З. Г., Єрмусевич О. І. Психологічна допомога сім'ї: навч. посіб. – К.: Главник, 2006.
5. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: уч. пособ. / Под ред. Силяевой Е.Г. – М.: Академия, 2002.
6. Целуйко В.М. Психология современной семьи. – М.: Владос, 2006.
7. http://www.naritsyn.ru/second_marriage.htm.
8. <http://pishem.net/page-id-221-pg-2.html>.
9. <http://centrmapo.ru/zs26.shtml>.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль I ПСИХОЛОГІЯ ЗМІСТУ ТА ДИНАМІКИ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН

Тема 2. Витоки і тенденції розвитку сім'ї у сучасному світі – 6 год.

Ознайомившись із технологією складання генеалогічного дерева, укласти його щодо власної сім'ї – 5 балів.

Тема 3. Життєвий цикл сім'ї – 6 год.

Порівняти офіційний та незареєстрований шлюб, визначивши переваги та недоліки кожного – 5 балів.

Тема 4. Функціонально-рольова структура сім'ї – 6 год.

Розподілити місячний бюджет потенційної родини, виходячи із максимальної суми коштів – 5000 гривень – 5 балів.

Тема 6. Психологічні особливості сімейного виховання – 6 год.

Порівняти 4 типи сімейного виховання, вказавши переваги та недоліки кожного – 5 балів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II ТИПОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОДИННОГО ЖИТТЯ

Тема 8. Сімейні сварки та конфлікти – 6 год.

Знайти в художній літературі чи фільмах два епізоди сімейних сварок і проаналізувати їх, визначивши причини, наслідки та способи конструктивного розв'язання – 5 балів.

Тема 10. Руйнування шлюбу через розлучення – 6 год.

Опрацювати першоджерело за темою, оформивши його як щоденник подвійних нотаток із рубриками «тези автора» та «власні коментарі» – 5 балів.

Таблиця 6.1

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання
Змістовий модуль I ПСИХОЛОГІЯ ЗМІСТУ ТА ДИНАМІКИ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН			
Тема 2. Витоки і тенденції розвитку сім'ї у сучасному світі – 6 год.	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 1
Тема 3. Життєвий цикл сім'ї – 6 год.	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 2
Тема 4. Функціонально-рольова структура сім'ї – 6 год.	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 2
Тема 6. Психологічні особливості сімейного виховання – 6 год.	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 3
Змістовий модуль II ТИПОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОДИННОГО ЖИТТЯ			
Тема 8. Сімейні сварки та конфлікти – 6 год.	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 4
Тема 10. Руйнування шлюбу через розлучення – 6 год.	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 6
<i>Разом: 36 год.</i>	<i>Разом: 30 балів</i>		

VII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Психологія сучасної сім'ї» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю подано у табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного та підсумкового контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1	Відвідування лекцій	8
2	Семінарські заняття	66
3	Самостійна робота	30
4	Модульні контрольні роботи	50
5	Загальна максимальна кількість поточних балів	154
6	Коефіцієнт	1,5
Підсумковий рейтинговий бал		100

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів з курсу «Психологія сучасної сім'ї» застосовуються такі методи:

- **методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік;
- **методи письмового контролю:** письмове тестування; модульна контрольна робота, письмова самостійна робота;
- **методи самоконтролю:** самооцінка, самоаналіз.

Таблиця 7.2

**Порядок переведення рейтингових показників успішності у
європейські оцінки ECTS**

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 74	«задовільно»	E, D
75 – 89	«добре»	C, B
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 7.3.

Таблиця 7.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція, семінар, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з друкованими та електронними інформаційними носіями; виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; тренінгові вправи.

IX. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

Викладання навчальної дисципліни «Психологія сучасної сім'ї» відбувається на основі таких складових методичного забезпечення:

- друковані джерела, що відображають зміст науки (підручники, посібники, монографії, публікації у фахових виданнях),
- Інтернет-джерела, що відображають зміст науки,
- контрольні тести та практичні завдання (психологічні задачі).

Х. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет, завдання та міжпредметні зв'язки психології сім'ї.
2. Поняття шлюбу та сім'ї, їх диференціація.
3. Основні історичні етапи становлення сім'ї.
4. Сучасні тенденції розвитку шлюбно-родинних стосунків.
5. Типологія сучасної сім'ї.
6. Ознаки психологічно здорової родини.
7. Типові етапи розвитку родини.
8. Механізми формування шлюбної пари.
9. Види мотивів одруження.
10. Психологічні проблеми молодої родини.
11. Первинна та вторинна шлюбна адаптація.
12. Характеристика функцій сім'ї.
13. Сімейні ролі та внутрішня родинна структура.
14. Проблема родинної гендерної рівності.
15. Особливості жіночої та чоловічої сексуальності.
16. Чинники шлюбної сексуальної гармонії.
17. Типові сексуальні сценарії чоловіків та жінок.
18. Роль сім'ї у соціалізації дитини.
19. Вплив стилю сімейного виховання на особистість дитини.
20. Типові проблеми взаємин батьків з дитиною.
21. Поняття про родинні кризи, їх різновиди та стратегії переживання.
22. Характеристика нормативних сімейних криз.
23. Поняття сімейних сварок і конфліктів.
24. Проблема психологічної сумісності членів подружжя.
25. Типові причини подружніх конфліктів.
26. Способи реагування у родинному конфлікті та їх наслідки.
27. Прощення як спосіб реагування у конфлікті.
28. Поняття подружньої зради, її вплив на родинні стосунки.
29. Типові причини подружньої зради.
30. Типи особистостей, схильних до позашлюбних зв'язків.
31. Розлучення, його форми та стадії.
32. Типові причини розлучень.
33. Психологічні наслідки розлучень.
34. Особливості та різновиди повторних шлюбів.
35. Психологічні проблеми повторних шлюбів.

XI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Андреева Т.В. Семейная психология. – СПб.: Речь, 2004.
2. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2001.
3. Кісарчук З. Г., Єрмусевич О. І. Психологічна допомога сім'ї: навч. посіб. – К.: Главник, 2006.
4. Психологія сім'ї: навч. посібник / За заг. ред. В. М. Поліщука. – Суми: Університетська книга, 2009.
5. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Мистецтво взаєморозуміння: Психологія та педагогіка сімейного спілкування. / Навч. посібник. – К.: Веселка, 1998.
6. Шнейдер Л.Б. Семейная психология. – М.: Академический проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2006.
7. Целуйко В.М. Психология современной семьи. – М.: Владос, 2006.
8. <http://psymania.info/femil/siljeva/psixologiya.php>.

Додаткова література:

1. Андреева Т.В. Социальная психология семейных отношений: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во СПб. Университета, 1998.
2. Берн Ш. Гендерная психология. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК. 2001.
3. Берн Э. Секс в человеческой любви. – М.: Эксмо, 1990.
4. Бурлачук Л.Ф., Коржова Л.Ю. Психология жизненных ситуаций. – М., 1998.
5. Варга А.Я. Системная семейная психотерапия. Краткий лекционный курс. – СПб.: Питер, 2001.
6. Васильченко Г.С., Решетняк Ю.А. Любовь, брак, сексуальное партнерство. – М.: Владос, 1990.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. – К.: Либідь, 2005.
8. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: навч. посіб. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004.
9. Головнева И. В. Изменение традиционных внутрисемейных ролей: новые модели поведения и конфликты //Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 4. – С.12-16.
10. Дементьева И.Ф. Первые годы брака. – М., 1991.
11. Діденко С.В., Козлова О.С. Психологія сексуальності: підр. – К.: Академвидав, 2009.
12. Дружинин В.Н. Психология семьи. – М.: Владос, 1996.
13. Жолдак И.М. Искусство быть семьей. – Мн., 1998.
14. Калмыкова Е.С. Психологические проблемы первых лет супружеской жизни // Вопросы психологии. – 1983. – №3. – С. 83-89.

15. Караванова О.А. Психология семейных отношений: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАТ-М», 2001.
16. Крайг Г. Психология развития. – СПб.: Питер, 2000.
17. Крюкова Т.Л., Сапоровская М.В., Куфтяк Е.В. Психология семьи: жизненные трудности и совладание с ними. – СПб: Речь, 2005.
18. Коростылева Л.А. Психология самореализации личности: Брачно-семейные отношения. – СПб.: Питер, 2000.
19. Кочарян Г.С., Кочарян А.С. Психотерапия сексуальных расстройств и супружеских конфликтов. – М., 1994.
20. Либина А. Психология современной женщины: И умная, и красивая, и счастливая. – М.: ПЕР СЭ, 2001.
21. Леви В. Семейные войны. – М.: Метафора, 2004.
22. Левкович В. П. Социально-психологический подход к изучению супружеских конфликтов // Психологический журнал. – 1985. – № 3.
23. Леонов Б.В. Одиночество вдвоем. – М., 1991.
24. Майерс Д. Социальная психология. – СПб.: Питер, 2005.
25. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений. – К., 1990.
26. Потемкина О.Ф. Психология сексуальности. – М., 1993.
27. Психология возрастных кризисов. Хрестоматия. – Мн.: Харвест, 2003.
28. Психология зрелости: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАТ-М», 2003.
29. Психология семьи. Хрестоматия. – Самара: Издательский дом «БАХРАТ-М», 2007.
30. Психотерапия семейных отношений: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАТ-М», 2004.
31. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: уч. пособ. / Под ред. Силяевой Е.Г. – М.: Академия, 2002.
32. Рипинская М. Психология измены. – СПб.: Питер, 2002.
33. Родители и дети: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАТ-М», 2003.
34. Роджерс К. Психология супружеских отношений. Возможные альтернативы. – М., 2002.
35. Рюриков Ю.Б. Мед и яд любви. – М., 1989.
36. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту. – М., 2000.
37. Сатир В. Как строить себя и свою семью. – М., 1992.
38. Сысенко В.А. Супружеские конфликты. – М., 1993.
39. Щербатых Ю.В. Психология любви и секса. Популярная энциклопедия. – М: Эксмо, 2003.
40. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В.В. Психология и психотерапия семьи. – СПб.: Питер, 2001.
41. <http://psy-science.com.ua/department/zbirnyk-2009/6.htm>.